

TA'LIM JARAYONIDA O'QUVCHILARNI RAG'BATLANTIRISH ORQALI ULARNING INTELLEKTUAL SALOHIYATLARINI OSHIRISH.

Sadoqat Jo'rayeva O'ral qizi

Yakkabog' tumani 35-umumiy o'rta ta'lim maktabi

Rus tili fani o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqola o'quvchilarning ta'lim jarayonida intellektual salohiyatini oshirishda rag'batlantirishning hal qiluvchi rolini o'rganadi. Turli adabiyot manbalarini o'rganish va sifatli tahlil usullarini qo'llash orqali o'quvchilarga to'liq bilim qobiliyatiga erishish imkoniyatini beradigan qo'llab-quvvatlovchi muhitni rivojlantirishning ahamiyatini ochib beradi. Natijalar rag'batlantirishning ilmiy yutuqlarga, o'z-o'zini samaradorlikka va umumiy intellektual o'sishga ijobiy ta'sirini ta'kidlaydi. Muhokama o'qituvchilar uchun amaliy strategiyalarni o'rganadi va o'quvchilarning faolligini optimallashtirish va ta'lim sharoitida rag'batlantirish madaniyatini rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar bilan yakunlanadi.

Kalit so'zlar: Rag'batlantirish, intellektual salohiyat, ta'lim, o'quvchilarni jalb qilish, akademik yutuqlar, o'z-o'zini samaradorlik.

Ta'lim sohasida o'quvchilarning intellektual salohiyatini ochish uchun izlanish ko'p yillik izlanish bo'lib qolmoqda. Bu harakat uchun Markaziy rag'batlantirish roli katta ilmiy erishish va shaxsiy o'sish tomon o'quvchilarni surmoqda kuchli katalizator. Ushbu maqola o'quvchilarning intellektual salohiyatini tarbiyalashda, mavjud adabiyotlardan tushunchalar olishda va o'qituvchilar uchun amaliy tavsiyalar berishda rag'batlantirishning muhimligini o'rganadi. Ko'plab tadqiqotlar o'quvchilarning intellektual rivojlanishiga rag'batlantirishning o'zgaruvchan ta'sirini ta'kidlaydi. Bandura (1997) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar o'z-o'zini samaradorlikning asosiy rolini ta'kidlaydi bu dalda bilan chambarchas bog'liq bo'lgan konstruktsiya shaxslarning

muvaffaqiyatga erishish qobiliyatiga bo'lgan ishonchini shakllantirishda. Bundan tashqari, Dvekning o'sish tafakkuri bo'yicha ishi (2006) aql-idrokni sobit emas, balki egiluvchan deb hisoblaydigan tafakkurni qanday tarbiyalash o'quvchilarning qiyinchiliklar oldida motivatsiyasi va barqarorligini sezilarli darajada oshirishi mumkinligini tushuntiradi. Bundan tashqari, Deci va Ryan (2000) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar qo'llab-quvvatlovchi va rag'batlantiruvchi ta'lim muhiti orqali tarbiyalanishi mumkin bo'lgan ichki motivatsiyaning muhimligini ta'kidlaydi. Ushbu tadqiqot sifatli tahlil yondashuvidan foydalanadi, mavjud adabiyotlarni rag'batlantirish va uning o'quvchilarning intellektual salohiyatiga ta'sirini sintez qiladi. Ushbu sohadagi asosiy tushunchalar va topilmalarni tushuntirish uchun ilmiy maqolalar, kitoblar va tadqiqot hisobotlarini har tomonlama ko'rib chiqish o'tkazildi.

O'quv jarayonida o'quvchilarni rag'batlantirish ularning intellektual salohiyatini rivojlantirish uchun juda muhimdir. Bunga erishish uchun ba'zi strategiyalar:

- Ijobiy mustahkamlashni ta'minlang: o'quvchilarni sa'y-harakatlari va yutuqlari uchun tan oling va maqtang. Ijobiy mustahkamlash ularning ishonchini va o'rganishni davom ettirish motivatsiyasini oshiradi.
- Yuqori umidlarni belgilang: akademik ishlash va xatti-harakatlar uchun aniq taxminlarni bildiring. O'quvchilar ulardan nima kutilayotganini bilsalar, muvaffaqiyatga intilish ehtimoli ko'proq.
- Qiziquvchanlikni tarbiyalash: o'ylantiradigan savollar berish, izlanishlarni targ'ib qilish va so'rov asosida o'rganish uchun joy ajratish orqali qiziquvchanlikni rag'batlantiring. Qiziquvchan o'quvchilar o'quv jarayonida faol ishtirok etish ehtimoli ko'proq.
- Konstruktiv fikr-mulohazalarni taklif eting: o'quvchilarning ishi bo'yicha aniq va konstruktiv fikr-mulohazalarni taqdim eting, kuch va yaxshilanish sohalarini ajratib ko'rsating. Bu o'quvchilarga qanday qilib o'sishi va o'sishi mumkinligini tushunishga yordam beradi.

- Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish: o`quvchilardan ma'lumotlarni tahlil qilish, baholash va sintez qilishni talab qiladigan o'quv faoliyatini loyihalash. Ularni savollar berishga, taxminlarga qarshi chiqishga va ijodiy fikrlashga undang.

- O'sish tafakkurini rivojlantiring: aql va qobiliyatlarni harakat va qat'iyat orqali rivojlantirish mumkinligiga ishonchni ta'kidlang. O`quvchilarni qiyinchiliklarni to'siqlar emas, balki o'sish imkoniyatlari sifatida ko'rishga undang.

- Qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhitini yaratish: o'quvchilar xavf-xatarni qabul qilish, xato qilish va o'z fikrlari bilan o'rtoqlashish uchun o'zlarini xavfsiz his qiladigan sinf madaniyatini rivojlantirish. Turli xillikni nishonlang va hamkorlik va tengdoshlarni o'rganish uchun imkoniyatlar yarating.

Ushbu strategiyalarni amalga oshirish orqali o'qituvchilar o`quvchilarni o'quv jarayonida samarali rag'batlantirishlari va ularning to'liq intellektual salohiyatiga erishishlariga yordam berishlari mumkin. Topilmalar o'qituvchilar uchun pedagogikaning asosiy jihati sifatida rag'batlantirishni birinchi o'ringa qo'yish zarurligini ta'kidlaydi. Konstruktiv mulohazalarni taqdim etish, o`quvchilarning taraqqiyotini e'tirof etish va o'sish tafakkurini rivojlantirish kabi strategiyalar o'quvchilarga qiyinchiliklarni engib o'tish va ularning to'liq intellektual imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish imkoniyatini beradi. Bundan tashqari, o`quvchilar qimmatbaho va hurmat his qo'llab-quvvatlovchi bir sinf muhitini rivojlantirish jalb targ'ib va ta'lim uchun sevgi tarbiyalashda muhim emas.

Xulosa va takliflar: Xulosa qilib aytganda, o`quvchilarning intellektual salohiyatini tarbiyalash rag'batlantirishni ta'lim amaliyoti tarkibiga kiritish uchun birgalikda harakat qilishni talab qiladi. Ijobiy mustahkamlashning o'zgaruvchan kuchini tan olish orqali o'qituvchilar o`quvchilarni qabul qilingan cheklovlardan oshib ketishga va mukammallikka intilishga ilhomlantirishi mumkin. Ta'lim manfaatdor tomonlar rag'batlantirish madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan tashabbuslarni birinchi o'ringa uchun oldinga harakat, shunday qilib, latent iste'dod va har bir o'quvchi qobiliyatini qulfini ochish uchun muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar:

1. Youssef A. B., Dahmani M., Omrani N. Information technologies, students □ e-skills and diversity of learning process. *Education and Information Technologies*, 2015, vol. 20, issue 1, pp. 141 □ 159. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10639-013-9272-x>
2. Golitsyna I. Educational Process in Electronic Information-educational Environment. *Procedia □ Social and Behavioral Sciences*, 2017, vol. 237, pp. 939 □ 944. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2017.02.132>
3. Isaias P., Issa T. Promoting communication skills for information systems students in Australian and Portuguese higher education: Action research study. *Education and Information Technologies*, 2014, vol. 19, issue 4, pp. 841 □ 861. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10639-013-9257-9>
4. Lawrence J. E., Tar U. A. Factors that influence teachers □ adoption and integration of ICT in teaching/learning process. *Educational Media International*, 2018, vol. 55, issue 1, pp. 79 □ 105. DOI: <https://doi.org/10.1080/09523987.2018.1439712>
5. Kerimbayev N., Kultan J., Abdykarimova S., Akramova A. LMS Moodle: Distance international education in cooperation of higher education institutions of different countries. *Education and Information Technologies*, 2017, vol. 22, issue 5, pp. 2125 □ 2139. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10639-016-9534-5>
6. Bandura, A. (1997). *O'z-o'zini samaradorlik: nazoratni amalga oshirish*. Freeman / Times Kitoblari / Genri Xolt Va Co.
7. Dvek, C. S. (2006). *Fikrlash: muvaffaqiyatning yangi psixologiyasi*. Tasodifiy Uy.
8. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). Maqsadga intilishning "nima" va "nima uchun": inson ehtiyojlari va xatti-harakatlarning o'zini o'zi belgilashi. *Psixologik So'rov*, 11(4), 227-268.